

Klemen Ploštajner

Primož Medved: Evropske trajnostne soseske.
Ljubljana: Založba FDV (Knjižna zbirka OST), 2018.
118 strani (ISBN 978-235-865-5), 19 EUR.

Evropske trajnostne soseske, kratko, a podatkovno bogato delo, je pomemben prispevek na področju urbanizma v slovenskem idejnem prostoru. V zelo omejeno in tehnicistično debato o prostorskem razvoju vnaša teme trajnosti, skupnosti, krepitve družbenih vezi, predvsem pa družbeno-ekonomske tematike, ki so v prostorskih debatah pogosto zanemarjene. S tem delo, čeravno tega neposredno ne izpostavi in to na prvi pogled niti ni vidno, nadaljuje tradicijo posegov sociologije in širšega družboslovja v urbanizem, ki so bili nekoč v slovenskem prostoru močno prisotni. Dejstvo, da knjiga kot svoje ključno vodilo prepozna popolno pomanjkanje povezav med družboslovjem in urbanizmom, je žalosten in zaskrbljujoč odraz preloma s temi kakovostnimi praksami preteklosti. Analiza trajnostnih sosesk in njihova družboslovna tematizacija sta tako aktualni in pomembni predvsem zato, ker se je od osamosvojitve v slovenskem idejnem prostoru popolnoma pretrgala vez med družboslovjem in prostorskim razvojem, tega pa smo podredili tehnicizmu ali tržnim vzgibom.

Delo se prične z ugotovitvijo, da so ključne ovire za neobstoj trajnostnih sosesk v Sloveniji pomanjkanje njihovega poznavanja, nizka zavest o njihovi pomembnosti in odsotnost javne razprave o tematiki. Zato je osnovni namen monografije prek analize sedmih trajnostnih severnoevropskih sosesk v slovenski prostor vnesti ideje o celostnem in trajnostnem pristopu k oblikovanju mestnega prostora. Z načinom predstavitve cilja predvsem na strokovno javnost in odločevalce, s čimer si prizadeva vzpostaviti osnovni idejni okvir za implementacijo podobnih projektov tudi pri nas. Osrednji prispevek dela je – poleg poglobljene študije različnih primerov severnoevropskih sosesk – vnos družboslovnih tematik v analize trajnostnih sosesk, ki so pogosto obravnavane in oblikovane zgolj s tehničnega vidika. Osrednje vprašanje njihovega delovanja je tako predvsem urejanje tokov energije, vode, odpadkov, prometa, veliko manj pa oblikovanje novih vzorcev bivanja, krepitev lokalnih skupnosti ali posegi v neenaka družbena razmerja. Na ravni implementacije imamo tako pogosto opraviti z običajno neuspešnim poskusom naslavljanja družbenih problemov s tehnološkimi rešitvami.

Ravno zato avtor nenehno poudarja družbeno komponento trajnosti in jo vnaša v analizo trajnostnih sosesk. Vnos družbenih in kulturnih tem se odraža predvsem pri oblikovanju modela vrednotenja trajnostnih sosesk, ki sestoji iz medsebojno prepletenih štirih stebrov: trajnostna raba naravnih virov, trajnostni promet, urbanistični elementi trajnostnega razvoja, družbeno-ekonomska uravnoteženost. Razviti model služi vrednotenju obstoječih sosesk (analitična raven), oblikovanju ciljev pri njihovem snovanju (normativna raven) in predvsem razvoju načina njihove implementacije (strateška raven). Znotraj modela avtor pri vsakem stebru določi njegove ključne gradnike ter kvalitativne in kvantitativne indikatorje za njihovo presojo in/ali doseganje. Model, ki ga avtor upo-

rabi pri analizi različnih primerov severnoevropskih sosesk, je tako pomembno orodje za oblikovanje politik in razvojnih strategij na lokalni ali državni ravni.

Vsi zgoraj omenjeni doprinosi dela pa so izjemno krhki zaradi nekaterih njegovih slepih peg in problematičnih predpostavk. Prvo je mogoče zaznati že pri sami zasnovi knjige, katere pristop temelji na omejevanju predmeta analize na lokalni prostor in –bolj specifično – na zamejeno enoto trajnostne soseske. O pristopu, ki sosesko analizira ločeno od konteksta in jo razume kot samozadostno enoto, dvomi avtor sam; zastavlja si vprašanje, ali je mogoče po porazu trajnostnega razvoja na globalni ravni zasledovati njegove cilje vsaj na lokalni ravni. Dvom se izkaže kot upravičen, saj analiza, ki se osredotoča samo na delovanje sosesk, onemogoča vpogled v pogoje možnosti njihovega razvoja in delovanja. Že sam avtor nakaže, da so pogoj nastanka analiziranih sosesk naftna kriza, večja okoljska ozaveščenost, predvsem pa politična aktivnost gibanj in/ali zeleno-rdečih koalicij. Notranji ustroj, delovanje in razvoj sosesk je tako nemogoče ločiti od širših družbeno-političnih razmer. Kljub družboslovni optiki delo teh razmer ne analizira, niti ne ponudi analize, kako je razvoj teh sosesk vplival na širši prostorski, družbeni in ekonomski razvoj posamezne lokalnosti. Tako iz monografije ni razvidno, ali so soseske postale trajnostne oaze v vse bolj neenakih mestih ali pa model za razvoj mesta kot celote.

S tem se dotaknemo druge slepe pege dela, ki jo avtor tudi nakaže, a je nikoli ne razdela. Pri več analiziranih primerih opozori na trende gentrifikacije trajnostnih sosesk in določeno stopnjo eko-elitizma, se pravi omejene dostopnosti do trajnostnih oblik bivanja za revnejše prebivalce. Čeravno opozori na problematičnost teh trendov in pokaže, da so trajnostne soseske podvržene elitizaciji, pa teh indecev ne tematizira ali podrobneje razdela. Kljub vnosu družbeno-ekonomskih kriterijev v presojanje trajnostnih sosesk je okoljska pravičnost močno zapostavljena in avtor iz nedostopnosti trajnosti sosesk ne izpelje pomembnih sklepov. Tako se tudi postavlja vprašanje, zakaj kot eden izmed gradnikov družbeno-ekonomske uravnoteženosti trajnostnih sosesk ni izpostavljen sistem preskrbe, upravljanja in lastništva stanovanj v soseski. Ravno vzdržnost in dostopnost stanovanjske preskrbe sta predpogoja za gradnjo stabilnih in trajnostno naravnanih sosesk, ki se bodo sposobne soočiti z okoljsko krizo. Ker delo meri na oblikovanje predlogov in modelov za snovanje novih trajnostnih sosesk, je ta slepa pega, torej šibko upoštevanje okoljske pravičnosti, še toliko bolj problematična.

Manko upoštevanja neenakosti je verjetno odraz avtorjevega problematičnega osnovnega izhodišča, ki vprašanje trajnosti utemlji v ideji antropocena. V okviru tega idejnega okvira je za okoljsko krizo odgovorno človeštvo kot tako, ki si je dovolilo pregrobo posege v naravno ravnovesje. Človek kot posebna biološka vrsta s svojim delovanjem posega v ekosisteme in jih uničuje. To počne po svoji naravi in to naj bi bil tudi temelj njegovega delovanja. V okviru tega pogleda tako ni prostora za analize, ki okoljsko krizo razumejo kot proizvod specifičnega družbenega sistema, in ne človeka kot takšnega. Osnovno izhodišče tako onemogoča analizo različnih interesov, političnih bojov, vprašanja moči znotraj družbenega sistema, saj se osredotoča na splošno človeštvo kot enotno tvorbo, ki je enako odgovorna za netrajnostno bivanje. V delu tako ne bomo zasledili analitičnega okvira, ki bi vključeval interese, neenakost

moči ali vprašanje kapitalistične ekonomije ter njene težnje po nenehni rasti in poblagovljenju družbenih odnosov. Ravno zaradi tega okvira je neproblematično sprejeto izrazoslovje o trajnosti in urbanizaciji, ki sta predstavljena kot splošno (skoraj naravno) dejstvo, in ne z interesi ali specifičnimi produkcijskimi razmerji obarvano »družbeno dejstvo«. Ta okvir je tudi podlaga za osrednji namen monografije, ki kot ključni razlog za pomanjkanje realizacije trajnostnih sosesk prepozna prenizko zavedanje o njihovem pomenu in poznavanje njihovega delovanja. A ključna težava naslavljanja okoljske krize ni nepoznavanje njenih groženj ali načinov njenega naslavljanja, ampak sklop v politično-ekonomskem sistemu utemeljenih interesov, ki preprečujejo pravično okoljsko tranzicijo. Delo Evropske trajnostne soseske je tako pomemben prispevek za slovenski prostor, ki pa je zaradi problematičnih začetnih predpostavk in slepih peg omejen in kliče po nadgradnji ter predvsem bolj kritičnem spoprijemu z idejo trajnosti.